

Międzynarodowe Zasady Katalogowania. Nowe zasady katalogowania oraz zmiany w terminologii, czyli nowoczesne podejście do katalogów

Magdalena Krynicka, Biblioteka Narodowa

Jak powstała deklaracja Międzynarodowych Zasad Katalogowania (ICP)?

Dokument *International Cataloguing Principles* (ICP) został opublikowany przez Sekcję Katalogowania IFLA w 2009 r. Sekcja ta, w 2001 r., z inicjatywy Natalii Kasparowej (Rosyjska Biblioteka Państwowa), postanowiła dokonać rewizji i uwspółcześnienia tzw. *Zasad paryskich* (*Statement of Principles Adopted by the International Conference on Cataloguing Principles Paris*) przyjętych w 1961 r. przez International Conference on Cataloguing Principles. ICP został przygotowany przez grupę roboczą działającą pod kierunkiem Barbary B. Tillett (Biblioteka Kongresu). Celem jej prac było zharmonizowanie zaleceń w zakresie praktyk katalogowania wszystkich typów dokumentów oraz całościowe ujęcie opisów bibliograficznych, z uwzględnieniem zmian w udostępnianiu i wyszukiwaniu danych, jakie zaszły w wyniku automatyzacji katalogów i procesów bibliotecznych. Regionalne spotkania specjalistów, w tym przede wszystkim przedstawicieli narodowych agencji bibliograficznych, pomogły w poznaniu lokalnych praktyk katalogowania i uzgodnieniu wspólnego stanowiska w zakresie katalogowania:

- 2003, Frankfurt n. Menem – Europa, Stany Zjednoczone i kraje anglojęzyczne (Polska nie była reprezentowana);
- 2004, Buenos Aires – Ameryka Łacińska i Karaiby;
- 2005, Kair – kraje arabskie Afryki i Bliskiego Wschodu;
- 2006, Seul – Azja;
- 2007, Pretoria – Afryka subsaharyjska.

W ten sposób grupa robocza, która ten dokument przygotowywała, mogła spojrzeć na różnorodność i podobieństwa w praktyce katalogowania przyjętej w różnych częściach świata. Jednocześnie zdobyła opinie międzynarodowego środowiska bibliotekarzy na te zagadnienia.

Materiały robocze i konkluzje z tych spotkań publikowano w kolejnych tomach „IFLA Series on Bibliographic Control” (26, 28, 29, 32, 35), a także referowano podczas konferencji generalnych IFLA. Wersję oryginalną ICP oraz przekłady na 23 języki opublikowano drukiem w 2009 r. w „IFLA Series on Bibliographic Control 37”. Jednocześnie 25 wersji językowych, w tym od 2010 r. również polskie tłumaczenie, udostępniono w witrynie IFLA pod adresem <http://www.ifla.org/publications/statement-of-international-cataloguing-principles>.

Dokument ma charakter standardu, który wprowadza nową terminologię, zharmonizowaną z terminami przyjętymi w FRBR ([Functional Requirements for Bibliographic Records](#)), w powiązanych z nim modelach FRAD ([Functional Requirements for Authority Data](#)) i FR SAR ([Functional Requirements for Subject Authority Data](#)) oraz w RDA ([Resource Description and Access](#)). Zgodnie z przyjętą powszechnie praktyką, teksty takie jak ICP tłumaczy się w sposób najbardziej wierny, nie dodając własnych komentarzy czy obszerniejszych wyjaśnień.

W ten sposób zostało przygotowane polskie tłumaczenie w Instytucie Bibliograficznym Biblioteki Narodowej. W tym artykule postaram się uzasadnić pewne rozwiązania tłumaczenia oraz omówić kontekst, w jakim ono powstawało.

Pozornie oba dokumenty - *International Cataloguing Principles* (ICP) oraz *Zasady paryskie* – różnią się głównie terminologią, w istocie za zmianą terminologiczną stoi obraz nowego, bogatszego modelu tej samej przestrzeni bibliograficznej (termin z ICP).

Nowe podejście do katalogowania

Zakres obu dokumentów różni się w znaczący sposób. Jedną z zasadniczych zmian jest podejście do katalogu. *Zasady Paryskie* porządkowały i wprowadziły ustalenia, które były potrzebne i wygodne z punktu widzenia bibliotekarza. *Zasady Paryskie* stawiały sobie za cel ujednoczenie porządku katalogów alfabetycznych, domyślnie tradycyjnych, kartkowych. Z tego względu zostały tak bardzo podkreślone funkcje i struktura katalogu.

Tradycyjny katalog kartkowy zawierał opisy bibliograficzne jednego typu dokumentów, czyli przede wszystkim książek. Zazwyczaj oddzielnie prowadzono katalog czasopism, mikrofilmów czy map. Podstawowym zadaniem takiego katalogu było odnalezienie książki przez autora i tytuł jego pracy, przez tytuł, jeśli autor nie był określony, czasami, gdy autor i tytuł nie były wystarczające do identyfikacji, należało uwzględnić podtytuł dzieła. Nie występował problem identycznych lub podobnych tytułów dokumentów na różnych nośnikach, z czym mamy do czynienia w katalogu komputerowym. Struktura katalogu miała zapewniać sprawną realizację jego zadań. Podstawowymi jednostkami katalogu tradycyjnego są karty (jednostki) główne, uzupełniające oraz odsyłacze.

Tymczasem Deklaracja Międzynarodowych Zasad Katalogowania (ICP) chce stanowić podstawę do tworzenia przepisów katalogowania w odniesieniu do współczesnych katalogów – skomputeryzowanych i publicznie dostępnych online. Jednak nie ogranicza się jedynie do nich, te zasady mogą mieć także zastosowanie w odniesieniu do bibliografii, czy innych baz danych tworzonych przez różne podmioty, nie tylko biblioteki.

ICP analizuje uniwersum bibliograficzne od strony użytkownika, z tego względu zupełnie inne elementy tej rzeczywistości są istotne. W centrum zainteresowania znajduje się zaspokojenie potrzeb użytkownika, a więc zastosowanie takich ujednoczonych nazw, które będą dla użytkownika możliwe do zastosowania w wyszukiwaniu i narzędzi, które ułatwią przeszukiwanie katalogu. Pośród dziewięciu zasad tworzenia przepisów katalogowania, wymienionych w ICP takich jak: wygoda użytkownika, powszechność użycia, reprezentatywność, trafność, wystarczalność i konieczność, znaczenie, ekonomia, spójność i standaryzacja oraz integracja, które przyświecały autorom tego dokumentu, najważniejszą rolę przypisali komfortowi użytkownika.

W wypadku ICP mamy do czynienia nie tylko ze zmianą terminologii opisującej uniwersum bibliograficzne, ale ze zmianą filozofii w podejściu do wyszukiwania. Dane sekwencyjno-linearne, które funkcjonowały w katalogu kartkowym, udostępniamy w postaci bazy danych, dlatego korzystne byłoby powiązanie poszczególnych danych relacjami, aby w ten sposób nadać im określoną strukturę. Jednak dotychczas okazało się to dość trudne do osiągnięcia.

Statement of Principles, czyli *Zasady Paryskie* ograniczają się do zasad wyboru i formy hasła oraz w bardzo podstawowy sposób ustalają funkcje i strukturę katalogu, o czym wspomniano powyżej.

Kolejnym istotnym zagadnieniem omówionym w tym dokumencie są zasady wyboru hasła ujednoczonego dla autora i ciała zbiorowego, a także zasady tworzenia odsyłaczy od innych form niż przyjęte, jako ujednoczone hasło.

Pięćdziesiąt lat, które minęły od ustanowienia tego dokumentu, z jednej strony dają nam możliwość docenienia istotnego wkładu tych ustaleń na rzecz jednolitych zasad katalogowania. Z drugiej zaś strony widać, że w ten sposób opisane zasady katalogowania

świetnie sprawdzają się w odniesieniu do katalogu tradycyjnego, w którym opisy są uporządkowane w ustalony sposób, gdyż uwzględniają jego ograniczenia.

Analogiczne rozwiązania w katalogu komputerowym są zdecydowanie niewystarczające. Zmiana katalogu kartkowego na katalog dostępny w Internecie spowodowała utratę struktury bibliograficznej (układu), która prowadziła użytkownika po katalogu¹. Wiele punktów dostępu jest na pewno istotne, ale brak logicznej struktury jest poważną wadą. Przy stosowanych rozwiązaniach, tzn. wg *Zasad Paryskich*, często trudno jest w sposób przejrzysty dla użytkownika zapewnić odnalezienie odpowiedniej pozycji wśród wielu wydań i wersji językowych. W opisach bibliograficznych można umieścić tylko odesłania do innych zasobów np. występujących na innych nośnikach lub w innej formie prezentacji bezpośrednio związane z daną pozycją.

Katalog zgodnie z poprzednimi wytycznymi zawierał opisy bibliograficzne uporządkowane według haseł głównych. Katalog w postaci elektronicznej nie wymaga takiego elementu porządkowania. Choć pozostała kategoria dodatkowych punktów dostępu, faktycznie pełni one tę samą funkcję w wyszukiwaniu jak podstawowe punkty dostępu. Niektóre dodatkowe punkty dostępu nie są obowiązkowe. Różnica jest zauważalna wtedy, gdy rekordy bibliograficzne są podstawą do wygenerowania np. bibliografii drukowanej albo pliku pdf. Wówczas podstawowe punkty dostępu stanowią podstawę porządkowania opisów.

W obliczu tych trudności podjęto próbę rozwiązania tego problemu tworząc model FRBR i jego pochodne dla haseł formalnych FRAD oraz haseł przedmiotowych FRSAD. W założeniach model ten umożliwia uporządkowanie katalogu zgodnie z relacjami zachodzącymi pomiędzy: dziełami, czyli wytworami działalności intelektualnej i artystycznej, jednostkami odpowiedzialnymi za intelektualną lub artystyczną zawartość dzieł, postacią fizyczną, produkcją, rozpowszechnianiem lub przechowywaniem jednostek pierwszej grupy oraz jednostkami stanowiącymi przedmiot dzieł. Dzięki temu zasoby są porządkowane w odniesieniu do danego dzieła, realizacji i materializacji, którą reprezentują.

Praktycznym zastosowaniem tego projektu ma stać się zastosowanie najnowszych zasad katalogowania wg RDA (Resource Description and Access), który ma zastąpić AACR2, jako nowy standard katalogowania².

RDA zostanie wdrożone nie wcześniej niż 1 stycznia 2013 r. ze względu na wprowadzanie kolejnych poprawek, dopracowanie narzędzia przeznaczonego do codziennego użytku w czasie katalogowania (RDA toolkit <http://www.rdatoolkit.org/>) oraz dobre przygotowanie środowiska bibliotekarskiego przez szkolenia i warsztaty. Bibliotekarze często nie dostrzegają potrzeby, a wręcz konieczności, wdrożenia zmian w dotychczasowej praktyce opracowania zasobów. Jednak z drugiej strony ważne, aby dopracować pewne rozwiązania wystarczająco dobrze, aby nowe dane bibliograficzne były opracowywane w sposób jednolity i konsekwentny. To pragmatyczne podejście przeważało przy podejmowaniu decyzji o wstrzymaniu się w tej sprawie.

Najważniejsze zmiany terminologiczne

-
- 1 Por. C. Bianchini, M. Guerrini, From bibliographic models to cataloging rules. Remarks on FRBR, ICP, ISBD, and RDA and the relationships between them. *Cataloging & Classification Quarterly* vol. 47, no. 2, 2009, ISSN 1544-4554, s. 108.
  - 2 G. Dunsire, Interoperability and semantic in RDF representations of FRBR, FRAD and FRSAD. Z: Conference on Interoperability and Semantics in Knowledge Organization "Concepts in Context" 19-20 Jul 2010, [dostęp online, 02.09.2011] <http://www.gordondunsire.com/presentations.htm>

Kwestie terminologiczne miały istotny wpływ na tłumaczenie *International Cataloguing Principles*. Wiele terminów po raz pierwszy pojawiło się w języku polskim, z tego względu nadal nie ma pewności, czy wybrane określenia są najodpowiedniejsze. W sprawie szczególnie wątpliwych sformułowań, poproszono o pomoc i opinię kilka osób znanych w środowisku polskiego bibliotekarstwa, otrzymując akceptację. Większość terminów została zaczerpnięta z takich dokumentów jak FRBR, FRAD, GARR, ISBD, DCMI Metadata Terms, AACR2, RDA, z którymi ICP tworzy zbiór reguł i standardów. Relacje pomiędzy poszczególnymi pojęciami zdefiniowanymi w tych dokumentach stanowią podstawę nowych zasad katalogowania. W ten sposób kształtuje się nowe spojrzenie na cele i funkcje katalogu, które są ściśle związane z rozwiązaniami stosowanymi w katalogowaniu zasobów.

W tym miejscu dotykamy sprawy kluczowej, jaką stanowi terminologia zastosowana w ICP. Spróbuję przedstawić argumenty, którymi się kierowałam, przy wyborze polskich odpowiedników terminów: *resource* i *access point*.

Tłumaczenie terminów *bibliographic resource* lub *resource* nie było łatwe z kilku powodów:

1. Obecnie mamy do czynienia z coraz większą liczbą zdalnych dokumentów elektronicznych, dla których określenie zasób jest bardziej adekwatne niż dokument.

Termin *resource* po raz pierwszy przetłumaczono, jako *zasoby* w normie PN-ISO 5127³ w odniesieniu do następujących terminów:

- universal resource identifier URI = uniwersalny identyfikator zasobu URI (4.2.1.1.25)
- universal resource locator URL = uniwersalny lokalizator zasobu URL (4.2.1.1.26)
- universal resource name URN = uniwersalna nazwa zasobu URN (4.2.1.1.27)⁴

Był to jeden z argumentów, aby w tłumaczeniu ICP w przypadku terminu *resource* zrezygnować z *dokument* na rzecz *zasób*.

Kontrargumenty dostarczają polskie tłumaczenia zasad ISBD dotyczące opisu bibliograficznego wydawnictwa ciągłego oraz dokumentu elektronicznego:

- ISBD(CR): International Standard Bibliographic Description for Serials and Other Continuing Resources; zasady katalogowania oraz terminologię z tego dokumentu zastosowano w normie PN-N-01152-2:1997 Opis bibliograficzny. Wydawnictwa ciągłe
- ISBD (ER): International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources; zasady katalogowania oraz terminologię z tego dokumentu zastosowano w normie PN-N-01152-13:2000 Opis bibliograficzny. Dokumenty elektroniczne.

Tłumacząc na język polski te dwa dokumenty, mimo wszystko termin *resources* przełożono, jako *dokument*. W obu przypadkach nigdzie nie pojawił się termin *zasób*, mimo że jego zastosowanie byłoby uzasadnione. Zwyciężyła dotychczasowa terminologia.

We wstępie do ISBD (CR) 2002⁵ zmiana nazwy tego dokumentu z *ISBD(CR): International Standard Bibliographic Description for Serials* na *ISBD(CR): International Standard Bibliographic Description for Serials and Other Continuing Resources* została uzasadniona tym, że rośnie liczba publikacji elektronicznych jak np. strony internetowe, które integrują

---

3 PN-ISO 5127:2005, *Informacja i dokumentacja. Terminologia*

4 Por. Tabela 1 na końcu artykułu.

5 ISBD (CR) International Standard Bibliographic Description for serials and other continuing resources : revised from the ISBD(S): International standard bibliographic description for serials. München 2002. ISBN 3-598-11599-7.

różne formy przekazu. Zostały one określone, jako zasoby bibliograficzne, nie dokumenty, a ich opis i identyfikacja charakteryzuje się specyficznymi wymaganiami.

Natomiast w wstępie skonsolidowanej wersji ISBD⁶ z 2011 podkreślono, że zaistniały trudności terminologiczne w związku z próbą przejścia do ISBD terminów podstawowych dla FRBR: dzieło, realizacja, manifestacja i egzemplarz. Po pierwsze, ustalono, że terminy stosowane w FRBR są definiowane w kontekście modelu relacji jednostki na wyższym poziomie abstrakcji niż zasady ISBD i nie będą stosowane w ISBD. Po drugie, podjęto decyzję, aby wyeliminować terminy, które mogą wprowadzać dwuznaczność terminologiczną. Do stosowania przyjęto termin *zasób* zamiast *pozycja* (*jednostka*, *egzemplarz*) lub *publikacja* (*dokument*), z których to terminów całkowicie zrezygnowano w tym dokumencie.

W moim przekonaniu *zasób* jest terminem o szerszym znaczeniu i można go używać niezależnie od formy i złożoności opracowywanej jednostki. W takim rozumieniu *zasób* jest terminem nadrzędnym w stosunku do *dokumentu*, gdyż odnosi się go również do zbioru różnorodnych dokumentów. W skonsolidowanym wydaniu ISBD do wszystkich typów dokumentów zastosowano nową terminologię, np. zasoby zwarte, czyli dotychczas książka, zasoby ciągłe, czyli wydawnictwo ciągłe, stare zasoby zwarte, czyli stary druk, zasoby elektroniczne, a także zasoby składające się z kilku różnych form publikacji. Jest to uzasadnione również z tego powodu, że mamy do czynienia z zasobami zwartymi na różnych nośnikach, np. druk, nagranie audio, plik.

Jednak trzeba uważać, aby zasoby w sensie bibliograficznym nie mylić z zasobem w znaczeniu określonej liczby egzemplarzy związanych z danym rekordem bibliograficznym, jak był dotychczas używany w polskiej terminologii. W *Podręcznym słowniku bibliotekarza* zasób biblioteczny zdefiniowany jest, jako „całokształt zbiorów stanowiących majątek biblioteki”⁷. Natomiast w innych słownikach i wykazach terminologicznych z zakresu bibliotekoznawstwa brak definicji tego pojęcia⁸, może ze względu na jego bardzo praktyczne użycie. Wspomnę jeszcze o książce *Format MARC 21 rekordu zasobu* Ewy Chrzan i Andrzeja Padzińskiego, którzy omawiają szczegółowe zasady stosowania tego rodzaju rekordów lub zapisywania informacji o zasobie w rekordzie bibliograficznym.

2. Istotne dla tłumaczenia okazały się relacje pomiędzy poszczególnymi terminami, które zostały użyte w *Deklaracji Międzynarodowych Zasad Katalogowania*. W *Deklaracji Międzynarodowych Zasad Katalogowania* terminologia została przejęta z FRBR, dlatego nie było wskazane użycie tych samych terminów w innym znaczeniu. Nie można, więc było utracić rozróżnienia między *zasobem bibliograficznym* a: *jednostką*, *obiektom* i *materializacją*, których definicje zamieszczono poniżej:

„Zasób bibliograficzny (bibliographic resource) – jednostka w sferze zbiorów biblioteki lub podobnych zbiorów, składających się z wytworów działalności intelektualnej lub artystycznej. Zasoby bibliograficzne w modelu FRBR stanowią grupę 1 jednostek: dzieło, realizacja, materializacja i egzemplarz. [Źródło: IME ICC]”

„Jednostka (entity) – coś, co ma jednostkowy i samodzielny charakter, coś co posiada niezależną i oddzielną egzystencję; abstrakcja, pojęcie, obiekt myśli lub obiekt transcendentny.

---

6 ISBD - International Standard Bibliographic Description. Consolidated edition. ed. by Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Berlin 2011. ISBN 978-3-11-026379-4.

7 H. Więckowska, H. Pliszczyńska, *Podręcznym słowniku bibliotekarza*, Warszawa 1955, s. 190.

8 Por. J. Pacek, Dokument czy zasób? Zmiany terminologii nauki o informacji, [dostęp online, 08.09.2011] http://eprints.relis.org/bitstream/10760/15545/1/dokument_czy_zasob_jpacek.pdf

[Source: Webster's 3rd]

FRBR i FRAD podają następujące przykłady typów jednostek: wytwory działalności intelektualnej lub artystycznej (dzieło, realizacja, materializacja i egzemplarz); agenty (tzn. osoby, rodziny, ciała zbiorowe) odpowiedzialne za stworzenie zawartości intelektualnej lub artystycznej, za produkcję i rozpowszechnianie zawartości w formie fizycznej lub zachowanie nadzoru nad produktem; temat dzieła (dzieło, realizacja, **materializacja**, egzemplarz, osoba, rodzina, ciało zbiorowe, pojęcie, **obiekt**, wydarzenie, miejsce). [Źródło: IME ICC]"

„**Obiekt** (object) – rzecz materialna. [Źródło: FRBR]"

„**Materializacja** (manifestation) – fizyczne urzeczywistnienie realizacji dzieła. [Źródło: FRAD, FRBR]"

Materializacja może reprezentować zbiór dzieł, pojedyncze dzieło lub część dzieła. Materializacja może ukazać się w jednej lub więcej jednostkach fizycznych. [Źródło: IME ICC]"

3. Dodatkowo w dokumencie zalecono niestosowanie terminu *jednostka bibliograficzna* w dotychczas stosowanym znaczeniu, w zamian zalecono stosowanie terminu *materializacja*, jako urzeczywistnienie realizacji dzieła.

Biorąc pod uwagę wszystkie te uwarunkowania, uznano, że termin *zasób* będzie miał stopniowo większe zastosowanie niż *dokument*. Z kontekstu można się zorientować, czy chodzi o zasób w szerszym czy w węższym znaczeniu.

Tłumaczenie terminu *access point*, jako *punkt dostępu* wraz ze wszystkimi jego odmianami nie budziło tak wielu wątpliwości ze względu na wcześniejsze już jego zakorzenienie w terminologii specjalistycznej. Nastąpiła jednak zmiana zakresu znaczeniowego tego terminu. Termin *punkt dostępu* dotychczas był głównie stosowany w odniesieniu do nowoczesnych zintegrowanych systemów bibliotecznych, które dają możliwość przeszukiwania bibliograficznych baz danych, wykorzystując różne punkty dostępu: kontrolowane i niekontrolowane przez kartotekę haseł wzorcowych. Natomiast poszczególne rekordy wzorcowe zawierają ujednolicony punkt dostępu oraz jego warianty. Termin *punkt dostępu* w przeciwieństwie do *hasła* obejmuje wszelkie formy, również nieujednolicone i niekontrolowane.

W ICP ujednolicony *punkt dostępu* zastąpił termin *hasło*⁹. Dotychczas *hasło* było definiowane, jako „wyraz lub wyrazy wysunięte na czoło opisu i decydujące o zaszeregowaniu pozycji w katalogu, bibliografii, słowniku, encyklopedii”¹⁰ lub *hasło* opisu bibliograficznego jako „wyrażenie o sformalizowanej postaci służące do porządkowania zbiorów informacji o dokumentach, zwykle wyróżnione swym umiejscowieniem w pozycji i/lub formą graficzną”¹¹. Nie jest to tylko zmiana nazwy, ale zasadnicza zmiana podejścia do zagadnienia.

1. W Zasadach Paryskich zastosowano dwa terminy, które w języku polskim były tłumaczone, jako *hasło*: *heading* oraz *entry*. Ze względu na inną funkcję katalogu, którego celem było dostarczenie informacji, czy biblioteka posiada konkretną książkę oraz jakie dzieła danego autora są w niej dostępne, należało wybrać *hasło* główne oraz *hasło/a* dodatkowe. Taki podział był uzasadniony w katalogach tradycyjnych, w których karta

---

9 Por. Tabeta 2 na końcu artykułu.

10 H. Więckowska, H. Pliszczyńska, Podręcznym słowniku bibliotekarza, Warszawa 1955, s. 71.

11 PN-N01224:1989 Bibliotekarstwo i bibliografia – Opracowanie zbiorów informacji o dokumentach – Terminologia.

katalogowa znajdowała się pod hasłem głównym, natomiast dla haseł dodatkowych tworzone odsyłacze.

2. Gdy katalogi biblioteczne zostały zautomatyzowane, do komputerowych baz danych został przeniesiony cały ten system ze wszystkimi konsekwencjami. Katalog komputerowy zawiera rekordy bibliograficzne różnego rodzaju zasobów oraz rekordy wzorcowe, wśród których rozróżniamy tzw. hasła formalne oraz przedmiotowe. Rekordy bibliograficzne dla dokumentów ikonograficznych, dźwiękowych czy elektronicznych różnią się od opisów w katalogu kartkowym tym, że w strefie tytułu mają oznaczenie typu dokumentu. Natomiast wszystkie rekordy bibliograficzne w polach stałej długości mają zakodowane dane określające typ dokumentu, rodzaj nośnika, język publikacji i inne. Niestety nie od razu tworząc katalogi komputerowe te elementy były wypełniane, cała uwaga była skupiona na danych dotychczas istotnych w katalogu kartkowym. Tymczasem właśnie na podstawie tych zakodowanych danych nowoczesne zintegrowane systemy biblioteczne dokonują filtrowania przy wyszukiwaniu zaawansowanym. Innym elementem bardzo istotnym z punktu widzenia katalogu kartkowego było hasło główne, którego ustalenie było najważniejsze. Tymczasem w katalogu komputerowym ten element nie jest aż tak ważny poza rekordami dla anonimów klasycznych, ksiąg świętych itp. oraz w sytuacji, gdy przygotowujemy bibliografię w wersji drukowanej lub formie pliku. Jednak fakt, że skupiano się na hasle głównym, a niepoprawnie zapisywano lub pomijano hasła dodatkowe np. dla niektórych kolejnych odpowiedzialności lub innych danych zawartych w uwagach np. serii, sprawił, że w katalogach komputerowych wielu rekordów nie można lub bardzo trudno wyszukać przez inne punkty dostępu.
3. W ICP następuje zmiana ujęcia funkcji katalogu bibliotecznego, którego celem jest umożliwienie znalezienia, identyfikacji, wyboru i otrzymania poszukiwanych zasobów. Ważne jest zapewnienie możliwości poruszania się po katalogu w najefektywniejszy sposób. Zdecydowanie takie ujęcie odnosi się w większej mierze do katalogów elektronicznych dostępnych online. Podstawą spełnienia tego celu jest stosowanie odpowiednio sformułowanych nazw osób i ciał zbiorowych, obiektów, miejsc i tematów oraz uwzględnianie koniecznych punktów dostępu z użyciem tych nazw w rekordach bibliograficznych. W ICP znajdujemy zarówno na poziomie ogólnym jak i szczegółowym wskazania, jakie należy stosować kryteria wyboru ujednoczonego punktu dostępu.
4. Zostały wyróżnione podstawowe i dodatkowe punkty dostępu. Podstawowe punkty dostępu stanowią elementy obowiązkowe opisu:
  - „ujednoczony punkt dostępu do nazwy twórcy lub pierwszego wymienionego twórcy dzieła, wówczas gdy wymieniono więcej niż jednego;
  - ujednoczony punkt dostępu do dzieła/realizacji (może zawierać ujednoczony punkt dostępu do twórcy);
  - tytuł właściwy lub tytuł zastępczy dla materializacji;
  - rok (lata) wydania lub oznaczenia rocznika, woluminu, numeru, zeszytu itp. materializacji;
  - kontrolowane słownictwo rzeczowe i/lub symbole klasyfikacji dla dzieła;
  - znormalizowane numery, identyfikatory i tytuły kluczowe dla opisywanej jednostki.”¹²
5. Warto jeszcze zwrócić uwagę na fakt, że zrezygnowano z używania terminu odsyłacz, czyli *reference*, preferując określenie *wariant formy nazwy*, czasami wymiennie stosowany *wariant nazwy*. Jest to konsekwencja wcześniej omówionych zmian.

---

12 Deklaracja Międzynarodowych Zasad Katalogowania, tł. Magdalena Krynicka, 7.1.2.1, [dostęp online, 14.09.2011] <http://www.bn.org.pl/download/document/1270034955.pdf>

Na zakończenie warto podkreślić, że nowe rozwiązania i nowa terminologia nie są jeszcze znane i powszechnie rozpropagowane. Taką rolę mają spełnić lokalne zasady katalogowania, które należy przygotować w oparciu o nowe dokumenty międzynarodowe, w tym Deklarację Międzynarodowych Zasad Katalogowania. W Polsce nowe przepisy będzie trzeba przygotować po przetłumaczeniu najnowszego wydania ISBD¹³, które oficjalnie ukazało się w 2011 roku.

Drugą, istotną sprawą, jest popularyzowanie podejścia do katalogu z perspektywy użytkownika. Powinno ono być wyznacznikiem przynajmniej niektórych zmian w dotychczasowych zasadach katalogowania. Na przykład nawet, jeśli nie można zastosować rozwiązań, które łatwo jest przekazać użytkownikom, to należy szukać rozwiązań, które pomogą im na odnalezienie poszukiwanych materiałów. Tymczasem wielu bibliotekarzy tak bardzo jest przywiązanych do dotychczas stosowanych metod, że ignorują faktyczne oczekiwania użytkowników.

Warto pamiętać, że użytkownik katalogu kartkowego miał możliwość zapytania bibliotekarza lub wręcz prosić go o pomoc w odnalezieniu poszukiwanych publikacji. Katalog komputerowy online jest dostępny 24 godziny 7 dni w tygodniu, lecz użytkownik jest pozostawiony sam sobie, może liczyć na swoje umiejętności oraz system pomocy, jeśli taki jest zapewniony.

Jednocześnie trzeba wciąż poszukiwać nowych rozwiązań metodologicznych i technologicznych, które umożliwią łatwiejsze i bardziej komfortowe wyszukiwanie i prezentację danych bibliograficznych w katalogach i bibliografiach dostępnych online.

Tabela 1. Wybór z normy PN-ISO 5127

Termin angielski	Termin polski
3.1.13 Holdings Totality of documents (1.2.02) in the custody (6.1.02) of an information (1) (1.1.3.08) and documentation (1.2.01) organization	3.1.13 Zasób ¹⁴ całość dokumentów (1) (1.2.02) znajdujących się pod nadzorem (6.1.02) placówki informacji (1) (1.1.3.08) i dokumentacji (1.2.01)
4.2.1.1.10 Entry record (1) (1.1.3.11) of document (1.2.02)	4.2.1.1.10 Pozycja Zapis (1.1.3.11) dotyczący dokumentu (1) (1.2.02)
4.2.1.1.11 Bibliographic entry Entry (4.2.1.1.10) containing bibliographic description (4.2.1.1.02)	4.2.1.1.11 Pozycja bibliograficzna Pozycja (4.2.1.1.10) zawierająca opis bibliograficzny (4.2.1.1.02)
4.2.1.1.12 Access point Every element (1.1.1.04) under which a bibliographic entry (4.2.1.1.11) may be search and identified	4.2.1.1.12 Punkt dostępu Každy element (1.1.1.04) umożliwiający wyszukiwanie i identyfikację pozycji bibliograficznej (4.2.1.1.11)
4.2.1.1.15	4.2.1.1.15

13 ISBD - International Standard Bibliographic Description. Consolidated edition. ed. by Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Berlin 2011. ISBN 978-3-11-026379-4.

14 Tutaj termin zasób jest użyty w starym jego znaczeniu, o czym mowa była wyżej.

Main entry Bibliographic entry (4.2.1.1.11) in which the most complete bibliographic description (4.2.1.1.02) is given	Pozycja główna Pozycja bibliograficzna (4.2.1.1.11), w której podaje się najbardziej kompletny opis bibliograficzny (4.2.1.1.02)
4.2.1.1.25 universal resource identifier URI code (1) (1.1.4.06) identifying the address of a single copy (2) (2.1.06) of a document (1.2.02) or other resource on the internet (1.1.4.14)	4.2.1.1.25 uniwersalny identyfikator zasobu URI Kod (1) (1.1.4.06) identyfikujący adres pojedynczej kopii (2.1.06) dokumentu (1) (1.2.02) lub innego zasobu w internecie (1.1.4.14)
4.2.1.1.26 universal resource locator URL code (1) (1.1.4.06) identifying a single copy (2) (2.1.06) of a document (1.2.02) or any other resource or service (5.5.01) on the internet (1.1.4.14)	4.2.1.1.26 uniwersalny lokalizator zasobu URL Kod (1) (1.1.4.06) identyfikujący pojedynczą kopię (2.1.06) dokumentu (1) (1.2.02) lub wszelki inny zasób lub usługi (5.5.01) w internecie (1.1.4.14)
4.2.1.1.27 universal resource name URN code (1) (1.1.4.06) identifying a service (5.5.01) or a resource on the internet (1.1.4.14)	4.2.1.1.27 uniwersalna nazwa zasobu URN Kod (1) (1.1.4.06) identyfikujący usługi (5.5.01) lub zasób w internecie (1.1.4.14)

Tabela 2. Zestawienie fragmentu “Zasad Paryskich” z ICP

Statement of Principles Adopted by The International Conference on Cataloguing Principles Paris, October 1961	Statement of International Cataloguing Principles, 2009
<p>6. Function of Different Kinds of Entry 6.1 The main entry for works entered under author’s names should normally be made under a uniform heading. The main entry for works entered under title may be either under the title as printed in the book, with an added entry under a uniform title, or under a uniform title, with added entries or references under the other titles. The latter practice is recommended for the cataloguing of well- known works, especially those known by conventional titles (see 11.3)2</p> <p>6.2 Entries under other names or forms of name for the same author should normally take the form of references; but added entries may be used in special cases.3</p> <p>6.3 Entries under other titles for the same work should normally take the form of added entries; but references may be used when a reference can replace a number of added entries under one heading.4</p> <p>6.4 Added entries (or in appropriate cases</p>	<p>6.1. General Access points for retrieving bibliographic and authority data must be formulated following the general principles (see 2. General Principles). They may be controlled or uncontrolled.</p> <p>6.1.1. Controlled access points should be provided for the authorized and variant forms of names for such entities as persons, families, corporate bodies, works, expressions, manifestations, items, concepts, objects, events, and places. Controlled access points provide the consistency needed for collocating the bibliographic records for sets of resources.</p> <p>6.1.1.1. Authority records should be constructed to control the authorized forms of names, variant forms of name, and identifiers used as access points.</p> <p>6.1.2. Uncontrolled access points may be provided as bibliographic data for names, titles (e.g., the title proper as found on a manifestation), codes, keywords, etc., not</p>

<p>references) should also be made under the names of joint-authors, collaborators, etc., and under the titles of works having their main entry under an author's name, when the title is an important alternative means of identification.</p> <p>7. Choice of Uniform Heading The uniform heading should normally be the most frequently used name (or form of name) or title appearing in editions of the works catalogued or in references to them by accepted authorities.</p> <p>7.1 When editions have appeared in several languages, preference should in general be given to a heading based on editions in the original language; but if this language is not normally used in the catalogue, the heading may be derived from editions and references in one of the languages normally used there.</p>	<p>controlled in authority records.</p> <p>6.2. Choice of Access Points 6.2.1. Include as access points to a bibliographic record the authorized access points for works and expressions (controlled) embodied in the resource, the title of the manifestation (usually uncontrolled), and the authorized access points for the creators of works.</p> <p>6.2.1.1. Corporate body as creator: A corporate body should be considered as the creator of those works that express the collective thought or activity of the corporate body, or when the wording of the title, taken in conjunction with the nature of the work clearly implies that the corporate body is collectively responsible for the content of the work. This applies even if a person signs the work in the capacity of an officer or servant of the corporate body.</p> <p>6.2.2. Additionally, access points should be provided to bibliographic records for the authorized access points for persons, families, corporate bodies, and subjects deemed important for finding and identifying the bibliographic resource being described.</p> <p>6.2.3. Include the authorized form of name for the entity, as well as the variant forms of name, as access points to an authority record.</p> <p>6.2.4. Additional access may be made through names of related entities.</p>
--	---

Bibliografia:

- Bianchini C., Guerrini M., From bibliographic models to cataloging rules. Remarks on FRBR, ICP, ISBD, and RDA and the relationships between them. *Cataloging & Classification Quarterly* vol. 47, no. 2, 2009, ISSN 1544-4554, s. 108.
- Creider L. S., A comparison of the Paris Principles and the of International Cataloguing Principles, *Cataloging & Classification Quarterly* vol. 47, no. 6, 2009, s. 722-740.
- Deklaracja Międzynarodowych Zasad Katalogowania, tł. Magdalena Krynicka, 7.1.2.1, dostęp online: <http://www.bn.org.pl/download/document/1270034955.pdf>
- Dunsire G., Interoperability and semantic in RDF representations of FRBR, FRAD and FRSAD, Z: Conference on Interoperability and Semantics in Knowledge Organization "Concepts in Context" 19-20 Jul 2010, [dostęp online, 02.09.2011] <http://www.gordondunsire.com/presentations.htm>
- Guerrini M., The IFLA Statement of International Cataloguing Principles (2009). In prise of un-finished, *Cataloging & Classification Quarterly* vol. 47, no. 8, 2009, ISSN 1544-4554, s. 581-599.
- Pacek J., Dokument czy zasób? Zmiany terminologii nauki o informacji, [dostęp online, 08.09.2011] http://eprints.rcelis.org/bitstream/10760/15545/1/dokument_czy_zasob_jpacek.pdf